روزنامه صبا
رسانه فرهنگ و هنر
www.sabanewspaper.ir
sabanewspaper_ir

صاحب امتیاز: موسسه فرهنگی هنری صاد
مدیر مسئول و سردبیر: محمدرضا شفیعی
دبیر تحریریه: امیر افشار فتوحی
صفحه‌آرا: مهدی صالحی طاهری

تهران / میدان دربند / خیابان دربند / کوچه تویسرکانی / پلاک ۶۱
تلفن: ۲-۲۲۷۲۴۱۱۱
چاپ: شهر چاپ خراسان / توزیع: نشر گستر امروز

گفت‌وگوی صبا با ناصر آویژه کارگردان و بازیگر تئاتر کودک:

تئاتر کودک قربانی سیاست‌های سلیقه‌ای است

بدون سالن و حمایت، تئاتر کودک جان نمی‌گیرد

ناصر ارباب
گفت‌وگو

جشنواره بین‌المللی تئاتر کودک و نوجوان همدان در دوره‌های مختلف با تغییرات مدیریتی و سیاست‌گذاری‌های متفاوتی همراه بوده است؛ تغییراتی که گاه بدون ارزیابی دستاوردهای دوره‌های گذشته اعمال شده‌اند. ناصر آویژه، کارگردان و فعال تئاتر کودک و نوجوان، با اشاره به پیامدهای این رویکرد، معتقد است تغییرات سلیقه‌ای نه‌تنها به ارتقای کیفیت جشنواره کمک نمی‌کنند، بلکه ممکن است تجربه‌های موفق گذشته را نیز از میان ببرند. او در گفت‌وگو با صبا، ضمن انتقاد از وضعیت تولید و زیرساخت‌های تئاتر کودک، بر ضرورت بازگشت کارکردهای حرفه‌ای و تعاملی جشنواره‌ها تأکید می‌کند.

○ به نظر شما مهم‌ترین آسیب جشنواره همدان در روند برگزاری دوره‌های مختلف چه بوده است؟

جشنواره در هر دوره به دلیل تغییر دبیر و تفاوت سلیقه‌ها با تغییراتی روبه‌رو می‌شود. گاهی این تغییرات ناگهانی و بدون کارشناسی انجام می‌شوند؛ بدون آنکه بررسی شود چرا یک سازوکار قبلی که درست بوده و نتیجه داده است، باید کنار گذاشته شود. برای مثال، بخش‌هایی که پیش‌تر به‌صورت تخصصی تعریف شده‌اند، یک‌باره با هم ادغام می‌شوند و بعد دوباره از یکدیگر تفکیک می‌شوند. شکل جوایز و مبالغ آن‌ها نیز مدام تغییر می‌کند.

به نظرم پیش از هر چیز باید مشخص کنیم که اساساً جشنواره چیست. جشنواره یا فستیوال، در حقیقت حاصل یک سال فعالیت هنری است. البته اگر در مقطعی تولیدات کافی وجود نداشته باشد، می‌توان برای جشنواره سفارش تولید داد تا هنرمندان پیشکسوت نیز فرصت تولید و اجرا پیدا کنند. با این حال، آنچه اهمیت دارد، تغییرات اساسی در کیفیت و سیاست‌گذاری جشنواره است، نه تغییرات ظاهری و مقطعی.

○ یکی از کارکردهای مهم جشنواره‌ها، انتقال تجربه است. این وجه از جشنواره همدان را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

وقتی تبادل تجربه وجود نداشته باشد، گروه‌ها فرصت یادگیری از یکدیگر را از دست می‌دهند و گاهی حتی به چشم رقیب به هم نگاه می‌کنند؛ در حالی که جشنواره باید محلی برای آشنایی هنرمندان شهرهای مختلف و شکل‌گیری همکاری‌های تازه باشد.

در دوره دوم جشنواره همدان به یاد دارم هر شب هنرمندان دور هم جمع می‌شدند و یکی از شهرستان‌ها مسئولیت سرگرم کردن بچه‌ها را برعهده می‌گرفت. گروه‌ها برنامه‌های کوتاه اجرا می‌کردند و این دورهمی‌ها بسیار دلنشین بود. در دوره دیگری نیز که زنده‌یاد حسین محبی حضور داشتند، هنرمندان و مهمانان خارجی در فضایی شاد کنار هم جمع شده بودند، اما حراست چراغ‌ها را خاموش کرد و به برنامه پایان داد. در صورتی که جشنواره باید محل شادمانی، همزیستی و انتقال تجربه باشد. اگر این ارتباط‌ها شکل نگیرد، جشنواره به ویترینی برای نمایش برگزاری یک رویداد تقلیل پیدا می‌کند.

حتی گاهی فکر می‌کنم اگر لازم باشد جشنواره یک یا دو سال برگزار نشود، می‌توان منابع مالی آن را صرف توسعه زیرساخت‌ها کرد؛ مثلاً سالن ساخت یا امکانات موجود را بهبود داد. مهم این است که جشنواره هنگام برگزاری کیفیت و تأثیرگذاری داشته باشد.

○ جشنواره تئاتر کودک و نوجوان همدان چه نقشی در معرفی استعدادهای تازه و ارتقای کیفیت آثار در شهرستان‌ها و تهران می‌تواند ایفا کند؟

اگر جشنواره درست برگزار شود، قطعاً تأثیرگذار است. هنرمندان شهرستانی می‌توانند از ایده‌ها و تجربه‌های گروه‌های دیگر استفاده کنند و آن‌ها را در شهر خود به کار بگیرند. هنرمندان تهران نیز از آثار شهرستان‌ها تأثیر می‌پذیرند و این تبادل به ارتقای تدریجی کیفیت آثار در نقاط مختلف کشور کمک می‌کند.

از طرف دیگر، جشنواره فرصت دیده شدن استعدادهای تازه را فراهم می‌کند. ممکن است بازیگری با حضور در یک اثر یا دریافت جایزه شناخته شود و وارد فضای حرفه‌ای شود. بهرام افشاری که اهل همدان است، در دوره‌هایی از جشنواره حضور داشت و دیده شد. هوتن شکیبا نیز در نمایش‌های کودک اجرا می‌کرد. چنین رویدادهایی می‌توانند مسیر ورود استعدادهای تازه به فعالیت حرفه‌ای را هموار کنند.

○ در سال‌های اخیر انتقادهایی درباره کاهش مخاطبان تئاتر کودک و نوجوان مطرح شده است. علت این وضعیت را بیشتر در شرایط اقتصادی خانواده‌ها می‌دانید یا کیفیت آثار و محدودیت سالن‌ها نیز در آن نقش دارند؟

به نظرم تئاتر کودک مخاطبش را به‌طور کامل از دست نداده، اما شرایط اقتصادی تأثیر زیادی بر حضور خانواده‌ها گذاشته است. هزینه رفت‌وآمد در کنار قیمت بلیت، گاهی هزینه تماشای تئاتر را برای یک خانواده به دو تا سه میلیون تومان می‌رساند. طبیعی است که خانواده‌ها به‌جای تماشای ماهانه تئاتر، هر چند ماه یک‌بار به سالن بروند.

البته کیفیت برخی آثار و کمبود سالن‌های مناسب و در دسترس نیز در کاهش مخاطبان بی‌تأثیر نیست. گاهی خانواده ترجیح می‌دهد فرزندش را به سینما ببرد تا نمایشی که از کیفیت مطلوبی برخوردار نیست.

○ شما بارها بر ضرورت حفظ استانداردهای تئاتر کودک تأکید کرده‌اید. مرز میان یک نمایش کودک و اجراهایی که صرفاً با موسیقی و شخصیت‌های نمایشی برای این گروه سنی تولید می‌شوند، کجاست؟

من شنیده‌ام بعضی گروه‌ها فقط چند تن‌پوش طراحی می‌کنند، چند قطعه موسیقی می‌گذارند و به اسم تئاتر کودک روی صحنه می‌روند. این درست نیست. اگر کسی می‌خواهد چنین اجرایی داشته باشد، می‌تواند آن را در قالب شوی نمایشی ارائه کند. شو هم یکی از گونه‌های نمایشی است، اما تئاتر نیست. تئاتر مفهوم، ساختار و ویژگی‌های مشخصی دارد و نمی‌توان هر اجرایی را صرفاً به دلیل حضور چند شخصیت و موسیقی، تئاتر کودک نامید. باید از این حوزه و استانداردهای آن مراقبت کرد.

○ چرا کارگردانان باسابقه و پیشکسوت تمایل کمتری به تولید آثار کودک و نوجوان دارند؟ آیا افزایش هزینه‌های تولید و نبود حمایت مالی، این حوزه را برای هنرمندان حرفه‌ای غیراقتصادی کرده است؟

یکی از مشکلات امروز، کاهش حضور کارگردانان پیشکسوت در تئاتر کودک و نوجوان است. من آخرین کارم را در این حوزه سال ۱۳۹۸ روی صحنه بردم و بعد از چند سال دوباره تصمیم گرفته‌ام برای کانون پرورش فکری اثری تولید کنم. در این فاصله بیشتر در تئاتر بزرگسال فعالیت داشتم.

با بازگشت به این حوزه متوجه شدم هزینه‌های تولید چقدر افزایش پیدا کرده است. بسیاری از هنرمندان پیشکسوت با این شرایط حاضر به کار نیستند یا توان ورود به چنین مسیری را ندارند. سنگ‌اندازی‌ها، سیاست‌گذاری‌های نادرست و ضعف منابع مالی نیز باعث شده تولید آثار باکیفیت دشوارتر شود.

○ با توجه به تمرکز سالن‌های تئاتر در تهران، برای افزایش دسترسی خانواده‌ها به تئاتر کودک چه اقداماتی باید در اولویت قرار بگیرد؟

باید سالن‌های جدیدی با استانداردهای لازم ساخته شود. تا جایی که می‌دانم، مجموعه سازمان فرهنگی هنری در محدوده ایرانشهر در حال ساخت سالن‌های جدیدی است. امیدوارم در این مجموعه به سالن تخصصی تئاتر کودک و نوجوان هم فکر کرده باشند.

موضوع دیگر، پراکندگی جغرافیایی سالن‌هاست. نمی‌توان انتظار داشت خانواده‌ای که دور از مرکز تهران زندگی می‌کند، برای تماشای یک نمایش مسافت زیادی را طی کند. افزایش تعداد سالن‌ها و ایجاد امکان دسترسی در مناطق مختلف شهر می‌تواند به حضور بیشتر خانواده‌ها و کودکان در تئاتر کمک کند.

در مجموع، توسعه تئاتر کودک و نوجوان به کیفیت آثار، حمایت از هنرمندان، شناسایی استعدادهای تازه، توسعه سالن‌های تخصصی و تعامل میان گروه‌های نمایشی نیاز دارد. جشنواره نیز باید به بستری برای رشد و ارتباط مستمر هنرمندان تبدیل شود.

